

Ebe ve hemşirelerde COVID-19 fobisinin hasta bakım davranışına etkisi

The effect of COVID-19 phobia on patient care behavior in midwives and nurses

Nurten Özçalkap¹, Semiha Aydın Özkan², Sevda Taştan¹, İbrahim Hakan Bucak¹

¹Adıyaman Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Adıyaman, Türkiye
²Adıyaman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Adıyaman, Türkiye

ÖZET

Amaç: Araştırma hastanede çalışan ebe ve hemşirelerde COVID-19 fobisinin hasta bakım davranışına etkisini belirlemek amacıyla yapıldı.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte olup, 1-30 Nisan 2021 tarihleri arasında Güneydoğuda bulunan bir hastanede çalışan 200 ebe-hemşire ile gerçekleştirildi. Verilerin toplanmasında "Tanıtıcı Bilgi Formu", "Bakım Davranışları Ölçeği-30" ve "COVID-19 Fobisi Ölçeği" kullanıldı. Araştırmacı tarafından katılımcılarla, uygun bir ortam sağlanarak yüz yüze görüşme yöntemiyle veriler toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik, ortalama, standart sapma, t testi ve Pearson korelasyon testi kullanıldı.

Bulgular: Araştırmaya katılan katılımcıların yaş ortalaması 35.50±6.22 (min 23-max 50)'dir. Katılımcıların %39'u ebe, %61'i hemşiredir. Ebe ve hemşirelerin COVID-19 fobisi ölçeği toplam puan ortalamaları sırasıyla 57.10±15.52 ve 59.72±12.15'dir. Ebe ve hemşirelerin bakım davranış ölçeği-30 toplam puan ortalamaları ise sırasıyla 129.25±23.11 ve 127.1917±17.53'dür. Yapılan korelasyon analizlerinde ebelerde COVID-19 fobisi ile Bakım davranışları ölçeği arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanırken (r=0.45, p=0.697), hemşirelerde COVID-19 fobisi ile Bakım davranışları ölçeği arasında anlamlı olarak negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu saptandı (r=-0.289, p=0.001).

Sonuçlar: Ebelerde COVID-19 fobisinin bakım davranışlarını etkilemediği, hemşirelerde istatistiksel anlamlı olarak negatif yönde etkilediği saptandı.

Anahtar kelimeler: ebe; hemşire; COVID-19 fobisi; bakım davranışı

ABSTRACT

Aim: The research was carried out to determine the effect of COVID-19 phobia on patient care behavior in midwives and nurses working in the hospital.

Methods: The research is descriptive and correlational and was conducted with 200 midwives-nurses working in a hospital located in the Southeast between 1-30 April 2021. "Descriptive Information Form", "Caring Behaviors Scale-30" and "COVID-19 Phobia Scale" were used to collect data. Data were collected by the researcher through face-to-face interviews with the participants in a suitable environment. Percentage, mean, standard deviation, t-test and Pearson correlation test were used to evaluate the data.

Results: The mean age of the participants participating in the research is 35.50±6.22 (min23-max50). 39% of the participants are midwives and 61% are nurses. The mean scores of the midwives and nurses on the COVID-19 phobia scale were 57.10±15.52 and 59.72±12.15, respectively. The total mean scores of the care behavior scale of midwives and nurses were 129.25±23.11 and 127.1917±17.53, respectively. In the correlation analysis, it was determined that there was no significant relationship between COVID-19 phobia in midwives and the Caring Behavior Scale-30 (r=0.45, p=0.697), while there was a weak and negative correlation between the COVID-19 phobia in nurses and the Caring Behaviors Scale-30 (r=- 0.289, p=0.001).

Conclusion: It was determined that COVID-19 phobia did not affect care behaviors in midwives, but statistically significantly negatively affected nurses.

Keywords: midwife; nurse; COVID-19 phobia; care behavior

Giriş

Aralık 2019 yılında Çin'de ortaya çıkan ve ciddi akut solunum sendromuna neden olan koronavirüs hastalığı (SARS-CoV-2= COVID-19) tüm dünyada büyük bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir (Huang ve ark., 2020; Zhu ve ark., 2020). Hastalığın hızlı bir şekilde yayılması ve ölüm sayılarının ciddi boyutlara ulaşması nedeni ile Dünya Sağlık Örgütü COVID-19 hastalığını pandemi olarak ilan etti. Hastalığa yakalanma ve ölüm sayıları aşılama oranlarındaki artışa rağmen hızla devam etmiştir (Worldometer, 2022). Pandemi sürecinde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de virüs ile mücadelede sağlık profesyonelleri ön saflarda yer alıp fedakarlık ve sorumluluk alanlarını daha da genişletmişlerdir (Dörttepe, Hoşgör & Sağcan, 2021). Sağlığın korunması ve geliştirilmesinde aktif rol alan ebe ve hemşireler koronavirüs ile mücadele önemli bir rol üstlenerek hayatlarını riske atmışlardır.

(Chen, ve ark., 2020; Tuncay, Koyuncu & Özel, 2020). Vaka sayılarının hızla artmasıyla birlikte bu hastalara bakım veren ebe ve hemşirelerde vaka sayıları artmış, Türkiye'de ve dünyada çok sayıda ebe ve hemşire COVID 19 enfeksiyonu nedeniyle hayatını kaybetmiştir (Choi & Jeffers, 2020).

Pandemi süreci ile birlikte aşırı yoğun olan sağlık tesislerinde ebe ve hemşirelerin görev ve sorumluluklarının yanı sıra bakım verdikleri hasta sayıları da artmıştır (Brooks ve ark., 2020). Ebelik ve hemşirelik biliminin felsefesini oluşturan ve genel anlamda sağlıklı veya hasta bireyin biyo-psiko-sosyal gereksinim karşılama yetersiz kalınan durumlarda, bireyin günlük gereksinimlerinin karşılanmasına yardım etmek olarak tanımlan bakım kavramının önemi bu dönemde daha da artmıştır (Gül, 2015). Bakım verilen hastalarda hastalığın şiddeti, ölümcüllüğü ve yüksek bulaşıcılığı, sürekli artan hasta sayısı, artan iş yükü ve belirli bir tedavinin yokluğu ebe ve

hemşirelerde korku, kaygı, iş ve yaşam dengelerinin bozulmasına neden olmuş, onları psikolojik yönlerden savunmasız hale getirmiştir (Bonanad ve ark., 2020). Yapılan çalışmalarda, sağlık çalışanlarında ve hemşirelerde, COVID-19 korkusunun ortalamasının üzerinde olduğu, koronavirüs korku düzeyi arttıkça çalışma tatmininin azaldığı, işten ayrılma niyetlerinin arttığı rapor edilmiştir. COVID-19 fobisi yaşayan sağlık çalışanlarının depresyon, stres ve anksiyete düzeylerinin anlamlı olarak yükseldiği, dikkatlerinin büyük bir kısmını hastalık tehdidinde yöneltmiş olmalarından hasta bakımı planlarını olumsuz, bununla birlikte iş ve aile yaşamlarını olduğu yönde etkilediği belirtilmiştir. (Ahorsu ve ark., 2020; Bakioğlu, Korkmaz & Ercan, 2020; Labrague & DeLos-Santos 2020; Magaña ve ark., 2020)

Ebe ve hemşirelerin etkin ve kaliteli bakım sunabilmeleri, performanslarının artırılabilmesi ve verimliliklerini sürdürülebilmesi için psikolojik düzeylerinin iyi olması gerekmektedir (Aksoy & Koçak, 2020). Ebe ve hemşirelerde yaşanan koronavirüs fobisi, ruhsal sağlığı bozmakta, hasta bakım kalitesini, hasta güvenliğini, ebe ve hemşirelerin performanslarını ve kurumların kar oranlarını düşürmektedir (Yayla & İlgin, 2021).

Koronavirüs pandemi sürecinde ebe ve hemşirelerde yaşanan korona fobisinin, hasta bakım davranışlarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Yeni bir hastalık olan ve halen kontrol altına alınamayan koronavirüs ile mücadelede önemli rolleri olan ebe ve hemşirelerin bakım davranışlarını etkileyen faktörlerin araştırılması konusunda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Literatür taramasında böyle bir araştırmaya rastlanmadığından, bu araştırma ile konudaki boşluğun doldurulması amaçlanmaktadır. Çalışma, COVID-19 pandemisi sırasında ebe ve hemşirelerin COVID-19 fobisinin hasta bakım davranışına etkisini belirleyerek alan geneline ve literatüre katkı sağlaması düşünülmektedir.

Yöntem

Çalışma tasarımı, araştırmanın örnekleme

Araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte olup, 1-30 Nisan 2021 tarihleri arasında Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi'nde bulunan bir ilin Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi'nde gerçekleştirildi.

Araştırma evrenini Doğum ve Çocuk Hastanesi'ndeki servislerinde çalışan tüm ebe ve hemşireler oluşturdu. 2021 yılındaki resmi kayıtlara göre Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi'nde toplam 242 ebe ve hemşire çalışmaktadır. Çalışmada örneklem seçimine gidilmeden, evrenin tamamına ulaşılması hedeflendi. Araştırmada 200 (Katılım Oranı: %82,6) ebe ve hemşireye ulaşıldı.

Verilerin toplanması

Veriler, COVID-19 vakalarının da kabul edildiği bir ilin Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi'nde çalışan ebe ve hemşirelerden toplandı. Verilerin toplanmasında anket formu kullanıldı. Araştırma verileri COVID-19'dan korunma tedbirleri alınarak toplandı.

Araştırmaya başlamadan önce araştırmacı ve katılımcı en az 20 saniye olacak şekilde ellerini sabunla yıkadı. Araştırmacı ve katılımcı arasında en az 1.5 metre olacak şekilde oturma düzeni oluşturuldu. Veri toplama süresi boyunca araştırmacı ve katılımcı maske kullanıldı. Veri toplama ortamı sık sık havalandırılıp, olası bir ihtiyaç durumu göz önüne alınarak ortamda antiseptikler bulunduruldu. Araştırmacı tarafından katılımcılarla, uygun bir ortam sağlanarak yüz yüze görüşme yöntemiyle veriler toplandı.

Veri toplama araçları

Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan Ebe ve Hemşire Tanıtıcı Bilgi Formu, COVID-19 Fobisi Ölçeği ve Bakım Davranışları Ölçeği-30 (BDÖ-30) kullanılarak toplandı.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form, ebe ve hemşirelerin yaşı, eğitim durumu, medeni durumu, çalışma yılı, çalışma şekli, çalışma ortamından memnuniyeti, duygularını ifade edebilmesi, iletişim güçlüğü, kendini algılaması ve hastaları anlaması ile ilgili 10 soru içermektedir.

COVID-19 Fobi Ölçeği (C19P-S / COVID-19 Phobia Scale)

COVID-19, korona virüse karşı gelişen fobiyi ölçmek üzere Arpacı, Karataş ve Baloğlu (2020) tarafından geliştirilmiş, 5'li Likert tipinde bir ölçektir. Ölçek 20 sorudan ve 4 alt boyuttan (sosyal alt boyutu, psikolojik alt boyutu, ekonomik alt boyutu ve somatik alt boyutu) oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri; 1=kesinlikle katılmıyorum ile 5=kesinlikle katılıyorum arasında değerlendirilmektedir. Psikolojik alt boyutu; 1-5-9-13- 17 ve 20. maddeleri; somatik alt boyutu; 2-6- 10-14- ve 18. maddeleri, sosyal alt boyutu; 3-7-11-15. ve 19. maddeleri, ekonomik alt boyutu ise 4- 8-12. ve 16. maddeleri ölçmektedir. COVID-19 puanı 20 ile 100 arasında değişir. Bireylerdeki COVID-19 alt boyut ve toplam skala puanlarının yüksek olması genel ve alt boyutlardaki korona fobinin yüksekliğini göstermektedir (Arpacı ve ark., 2020). Ölçeğin cronbach alfa değeri 0.92 olarak hesaplandığı belirtilmiştir. Bu araştırmada cronbach alfa değeri 0.926 olarak hesaplandı.

Bakım Davranışları Ölçeği-30

Bakım Davranışları Ölçeği (BDÖ), 1994 yılında hasta bakımını değerlendirmek için geliştirilmiştir (Wolf, Giardino Osborne & Ambrose 1994). Bakım Davranışları Ölçeği hasta bakımının felsefi ve etik açılarından çalışılması için geliştirilmiştir. Ölçek, 6'lı likert şeklinde ölçülen 30 madde ve 3 alt boyuttan (başkalarına saygı, profesyonel bilgi ve tutum, birey için ulaşılabilir olma) oluşmaktadır. Ölçeğe verilen cevap puanları her bir madde için en düşük bir, en yüksek altı puandır: Hiç (1), nadiren (2), bazen (3), genellikle (4), neredeyse her zaman (5), her zaman (6). Toplamda en düşük puan 30, en yüksek puan ise 180'dir. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 60'tır. Alt boyut ve toplam ölçek puanı arttıkça, hastaların ve/veya bakım verenlerin bakım algıları olumlu yönde artar. Ülkemizde ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını Gül (2015) yapmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 356 hemşire ve 363 hasta ile yapılmıştır. Hemşirelerin yanıtları sonucunda güvenilirlik kat sayısı $\alpha = 0.97$, hastaların yanıtları sonucunda ise $\alpha = 0.99$ olarak hesaplanmıştır (Gül, 2015). Ebe ve hemşirelerde yapılan bu çalışmada cronbach alfa değeri 0,93 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın etik yönü

Araştırmaya başlamadan önce Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bilimsel Araştırma Platformu'na başvuru yapılmış olup Bakanlık tarafından uygun olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Adıyaman Üniversitesi Girişimsel Olmayan ve Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 16.03.2021 tarihinde 2021/03-22 numaralı karar sayısıyla onay alındı. Anket formunu uygulamaya başlamadan önce araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve çalışmanın amacını açıklayan zorunlu bilgilendirilmiş onam formu okundu, onaylayan ebe ve hemşireler çalışma kapsamına alındı. Katılımcılara, istedikleri zaman araştırmayı bırakabilecekleri çalışmadan çekilebilecekleri söylendi. Katılımcılara, sorulara

Tablo 1. Ebe ve hemşirelerin sosyodemografik özelliklerinin ortalama ve yüzde dağılımı

Değişkenler	Ebe		Hemşire		Toplam		İstatistik
	Ort.	SD	Ort.	SD	Ort.	SD	
Yaş (yıl)	35.44	6.34	35.55	6.17	35.51	6.22	t=-0.125 p=0.900
Çalışma süresi	9.62	5.93	11.55	6.03	10.93	6.05	t=-1.654 p=0.101
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Medeni durum							
Evli	65	37.1	110	62.9	175	87.5	X ² =2.030
Bekar	13	52.0	12	48.0	25	12.5	p=0.154
Eğitim							
Sağlık meslek lisesi	13	46.4	15	53.6	28	39.0	X ² =0.755
Lisans	65	37.8	107	62.2	122	61.0	p=0.385
Çalışma Şekli							
08-16 saatleri	6	21.4	22	78.6	28	14.0	X ² =5.401
16-08 saatleri	31	47.0	35	53.0	66	33.0	p=0.067
Karışık	41	38.7	65	61.3	106	53.0	
Çalıştığı ortamdan memnuniyet durumu							
Memnun	7	35.0	13	65.0	20	10.0	X ² =2.564
Memnun değil	36	34.6	68	65.4	104	52.0	p=0.277
Kısmen	35	46.1	41	53.9	76	38.0	
Duygu ifade							
Rahatlıkla	19	39.6	29	60.4	48	24.0	X ² =8.131
Güçlülükle	12	70.6	5	29.4	17	8.5	p=0.017
Bazen rahatlıkla, bazen güçlülükle	47	34.8	88	65.2	135	67.5	
İletişim gücülüğü							
Sık/Çok sık	7	46.7	8	53.3	15	7.5	X ² =0.406
Bazen	57	38.5	91	61.5	148	7.0	p=0.816
Hiçbir zaman	14	37.8	23	62.2	37	18.5	
Kendini algılama							
Girişken atılgan	37	46.2	43	53.8	80	40.0	X ² =2.946
Çekingen	12	34.3	23	65.7	35	17.5	p=0.229
Bazen girişken bazen çekingen	29	34.1	56	65.9	85	42.5	
Hastaları anlama							
Genellikle her zaman	23	48.9	24	51.1	47	23.5	X ² =3.140
Çoğunlukla	43	37.7	71	62.3	114	57.0	p=0.206
Bazen	12	30.8	27	69.2	39	19.5	

verilen cevaplarının ve elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı söylendi. Araştırma Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uyularak yürütüldü.

Verilerin analizi

Araştırma verilerinin analizi SPSS V.22 paket programı kullanılarak yapıldı. Basıklık ve çarpıklık değerleri (BDÖ-30; çarpıklık (skewnes) 0.805, diklik (kurtosis) 0.534; COVID-19 Fobi Ölçeği; çarpıklık (skewnes) -0.316, diklik (kurtosis) 0.258) sonucunda verilerin normal dağılıma uygun olduğu belirlendi. Tanımlayıcı istatistikler (Sayı, yüzde, ortalama, standart sapma), parametrik testler (independent simple t test ve ANOVA testleri), Pearson Korelasyon ve Basit Regresyon Analizleri kullanılmıştır. Veriler %95 güven aralığında ve p<0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirildi

Bulgular

Katılımcıların yaş ortalaması 35.51±6.22, meslekte çalışma süresi 10.93±6.05 olup ebe ve hemşirelerde yaş ortalaması ve çalışma süresi ortalaması benzer dağılım göstermiştir (p>0.05). Katılımcıların %87.5'i evli, %61'i lisans mezunu,

%53'ü hem gündüz hem gece çalışabildiğini belirtmiştir. Ebe ve hemşirelerin %52'si çalıştığı ortamdan memnun olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %67.5'i duygularını bazen rahatlıkla, bazen güçlülükle ifade ettiğini, %74'ü bazen iletişim gücülüğü yaşayabildiğini, %42.5'i kendilerini bazen girişken bazen çekingen algıladıklarını ve %57.0'ı çoğunlukla hastaları anladığını ifade etmiştir (Tablo 1).

Katılımcıların BDÖ-30 toplam puan ortalaması 128.16±19.95, alt boyut puan ortalamaları ise Başkalarına saygı 41.55±7.38, Profesyonel bilgi ve tutum 44.15±8.27, Birey için ulaşılabilir olma 42.46±7.02 şeklindedir. Ebe ve hemşirelerin BDÖ-30 ve alt boyut puan ortalamaları benzer dağılım göstermiştir (p>0.05). Katılımcıların COVID-19 toplam puan ortalaması 58.55±13.67, alt boyut puan ortalamaları ise Psikolojik alt boyut 18.56±4.32, Somatik alt boyut 13.78±3.90, Sosyal alt boyut 15.14±3.68, Ekonomik alt boyut 11.08±3.29 şeklindedir. Ebe ve hemşirelerin COVID-19 ve alt boyut puan ortalamaları benzer dağılım göstermiştir (p>0.05).

Tablo 2. Katılımcıların Bakım Davranışları Ölçeği ve COVID-19 Fobisi ölçeği toplam puan ve alt boyut ortalamalarının dağılımı

Ölçekler ve Alt Boyutları	Ebe	Hemşire	Toplam	İstatistik
	Ort± SD	Ort± SD	Ort± SD	
Bakım davranışları ölçeği-30 toplam puan	129.25±23.12	127.19±17.53	128.16±19.95	t=0.910 p=0.364
Başkalarına saygı	41.95±8.28	41.27±6.82	41.55±7.38	t=0.631 p=0.529
Profesyonel bilgi ve tutum	44.40±9.83	43.93±7.05	44.15±8.27	t=0.386 p=0.700
Birey için ulaşılabilir olma	42.91±8.24	42.16±5.95	42.46±7.02	t=0.361 p=0.719
COVID-19 fobisi ölçeği toplam puan	57.10±15.53	59.73±12.15	58.55±13.67	t=-1.328 p=.186
Psikolojik alt boyut	18.08±5.01	18.95±3.71	18.56±4.32	t=0.713 p=0.477
Somatik alt boyut	13.41±4.15	14.07±3.72	13.78±3.90	t=-1.420 p=.157
Sosyal alt boyut	14.86±4.25	15.35±3.22	15.14±3.68	t=-1.147 p=.253
Ekonomik alt boyut	10.76±3.59	11.34±3.08	11.08±3.29	t=-1.225 p=.222

Ebelerde bakım davranışları ile COVID-19 ve alt boyutları arasında istatistiksel ilişki olmadığı saptandı ($p>0.05$). Bir diğer ifadeyle ebelerde COVID-19 korkusunun, bakım davranışlarını etkilemediği saptandı (Tablo 3).

Hemşirelerde BDÖ-30 ile COVID-19 arasında zayıf düzeyde ($r=-0.289$, $p=0.005$) negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Hemşirelerde COVID-19 korkusu düzeyleri arttıkça, bakım davranışları olumsuz etkilenmektedir saptandı (Tablo 4).

Tablo 3. Ebelerde bakım davranışları ölçeği toplam puan ve alt boyutları ile COVID-19 korkusu toplam puan ve alt boyutları arasındaki ilişki

Alt boyutlar	Başkalarına saygı	Profesyonel bilgi ve tutum	Birey için ulaşılabilir olma	BDÖ-30	
Psikolojik	r	.096	.088	.174	.133
	p	.404	.446	.131	.248
Somatik	r	-.032	-.089	.007	-.047
	p	.781	.438	.953	.683
Sosyal	r	-.006	-.088	.017	-.033
	p	.960	.444	.882	.772
Ekonomik	r	.126	.030	.111	.097
	p	.273	.794	.332	.396
C19P-S	r	.049	-.010	.090	.045
	p	.674	.928	.434	.697

Basit regresyon analizi bulgularının yer aldığı Tablo 5 incelendiğinde; hemşirelerin bakım davranışları üzerinde COVID-19 korkusunun 0.084'lük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle hemşirelerin COVID-19 korkusu düzeylerindeki bir birimlik artış, bakım davranışları üzerinde %8.4'lük bir azalışa yol açmaktadır.

Tartışma

Ebelik ve Hemşirelik bakımı, insanın, yaşamının herhangi bir döneminde ihtiyaç duyduğu veya duyacağı bir bakım hizmetidir. Genel sağlık hizmetlerinin bir yansıması olan kaliteli bakım hizmetleri öncelikle ebe ve hemşirelerin sorumluluğudur.

Ebe ve hemşirelerin insan yaşamının dönemlerinde kaliteli bakım hizmeti sunabilmeleri için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmaları, yeterliliklerini sürekli geliştirmeleri bakımın, ahlaki ve insani yönü açısından duyarlı olmaları, mesleki ve meslek ahlakına uygun hizmet sunmaları gereklidir (Dinç, 2009).

Ebe ve hemşirelerde COVID-19 Fobisinin bakım davranışlarına etkisini belirlemek amacı ile yapılan bu araştırmadan elde edilen bulgular literatür kapsamında tartışıldı. Literatür araştırmasında benzer bir çalışmaya rastlanmadığından, tartışma bölümü farklı gruplara yapılan bakım davranışları ve COVID-19 korkusu çalışmalarının bulgularından faydalanılarak yapılandırıldı. Bu çalışmada ebe ve hemşirelerin BDÖ-30 toplam ve alt boyut puan ortalamaları benzer ve yüksek bulundu. Literatürdeki çalışmalara göre bu çalışmadaki ebe ve hemşirelerin BDÖ-30 ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları düşük bulundu (Gül, 2015; Erenoğlu, Can & Tambağ, 2019). Gül (2015) 140 hemşire ile yaptığı çalışmada, BDÖ-30 toplam ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının yüksek olduğu, bakım algısının olumlu yönde arttığı belirtilmiştir. Literatürde, BDÖ-24 Ölçeği kullanılarak yapılan iki çalışmada da çalışmamıza benzer şekilde Bilgi-beceri alt boyutunda en yüksek puanı aldıkları belirtilmiştir (Cerit & Coşkun, 2018; Erenoğlu ve ark., 2019). Profesyonel bilgi ve tutum ölçek alt boyutu ebe ve hemşirelerin; güven, bilgi, beceri, gizlilik, konuşma şekli, tedavi gibi maddeleri içermektedir (Wu, Larrabee & Putman, 2006).

Profesyonel bilgi ve tutum ölçek alt boyut maddeleri ebe ve hemşirenin rol ve sorumluluklarını içermektedir (Gül, 2015). Sonuç olarak ebe ve hemşirelerin pandemi gibi bulaş riskinin yüksek olduğu dönemlerde bile rol ve sorumluluklarından kaçmadığı, COVID-19 yakalanma risklerinin yüksek olmasına rağmen, mesleki rol ve sorumluluklarını yerine getirdiği görülmektedir. Bu çalışmada ebe ve hemşirelerin literatürdeki çalışmalara göre düşük puan almalarının pandemi dönemi nedeniyle olduğu düşünülmektedir. Pandemi döneminde dikkat edilmesi gereken durumlara (maske kullanımı ve fiziksel mesafenin korunması vs) COVID-19 korkusu da eklenince, ebe ve hemşirelerin hastalar ile iletişimini etkilemektedir. Ebe ve hemşirelerin hastanede yatan hastalara en önemli bakım davranışları hastalarla olan iletişimidir. Ebe ve hemşirelerin sağlıklı iletişimi bakım uygulamaları ile hasta memnuniyetlerini, ebe ve hemşirelerin memnuniyetleri ve davranışları ve hastaların tutumunu iyileştirmektedir. Pandemi döneminde ebe ve hemşirelerin COVID-19 fobileri nedeniyle hastalığa yakalanma ve ölüm korkuları, hasta ile iletişimini olumsuz etkileyebilirler. Bu durum hasta bakım davranışlarının, hasta memnuniyetinin, hasta tutumunun ve ebe ve hemşirelerin memnuniyetlerinin negatif yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Tablo 4. Hemşirelerde bakım davranışları ölçeği toplam puan ve alt boyutları ile COVID-19 korkusu toplam puan ve alt boyutları arasındaki ilişki

		Başkalarına saygı	Profesyonel bilgi ve tutum	Birey için ulaşılabilir olma	BDÖ-30
Psikolojik	r	-.126	-.029	-.167	-.118
	p	.166	.754	.065	.196
Somatik	r	-.280	-.292	-.347	-.345
	p	.002	.001	.000	.000
Sosyal	r	-.194	-.139	-.238	-.213
	p	.032	.126	.008	.018
Ekonomik	r	-.303	-.309	-.361	-.366
	p	.001	.001	.000	.000
C19P-S	r	-.251	-.212	-.311	-.289
	p	.005	.019	.000	.001

Literatürde COVID-19 fobisi konusunda sağlık çalışanları ile yapılan çalışmalar yetersizdir. Birçok çalışmada, COVID-19 fobisi stres, kaygı ve korku ile ilişkilendirilmiştir (Islam, Doza, Khan, Haque & Mamun 2020; Lai ve ark., 2020;). Virüsle ilgili bilgilerin güncellenmesi, sağlık çalışanlarına yönelik önlemlerin geliştirilmesi ve kılavuzların yayınlanması ile birlikte bireylerde virüse karşı duyarlılık azalmıştır (Dörttepe ve ark., 2021; Labrague & DeLos-Santos, 2020). Bu çalışmada ebe ve hemşirelerin COVID-19 fobileri orta düzeyde bulundu. Bu araştırma sonuçları literatürdeki çalışma sonuçları ile benzerdir (Arslan, Batum Varol, Şenel & Uçar, 2021; Delibaş, 2021; Rahman, 2021). Bu çalışmada hemşirelerin ebelere oranla COVID-19 fobisi hem toplam hem de psikolojik, psiko-somatik, ekonomik ve sosyal açıdan daha yüksek korona fobi seviyelerine sahip olduğu saptandı.

Ebelerde COVID-19 fobisinin, bakım davranışlarını etkilemediği bulundu. Ancak hemşirelerin COVID-19 fobisinin bakım davranışlarını zayıf düzeyde ($r=-0,289$) negatif yönlü etkilediği belirlendi. Hemşirelerin COVID-19 korkusu düzeylerindeki bir birimlik artış, bakım davranışları üzerinde %8.4'lük bir azalışa yol açtığı saptandı. Ebe ve hemşireler arasındaki bu farklılığın çalışma alanlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışma yapılan hastanede ebelerin çalışma alanlarının daha izole alanlar olduğu hemşirelerin ise çalışma alanlarının kontaminasyon riskinin yüksek alanlar olduğu belirlendi. Sonuç olarak COVID-19 bulaşma riskinin yüksek olduğu birimlerde çalışan ebe ve hemşirelerin COVID-19 fobilerini arttırdığı ve bu durumun bakım davranışlarını olumsuz etkilediği söylenebilir.

Tablo 5. Hemşirelerin bakım davranışları üzerine COVID-19 korkusunun etkisi

Ölçekler	B	Standardize hata	Beta	t	p
(Sabit)	152.167	7.621	-.289	19.968	.000
COVID-19 Fobisi	-.416	.126		-3.312	.001
	R=-.289	R ² =.084	F:10.967	p<0.001	

Bağımlı değişken: Bakım davranışları

Çalışmanın sınırlılıkları

Araştırmamızın tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte yapılmış olması ve tek merkezli olması çalışmanın sınırlılıklarındandır. Bu nedenle genelleme yapılamaz. İleride yapılacak çalışmaların daha büyük bir evren ile yapılması önerilir.

Sonuç ve Öneriler

Koronavirüs pandemisinin başlamasıyla birlikte birçok meslek grubu işlerini uzaktan ve/veya esnek çalışma ile icra ederken, sağlık profesyonellerinin koronavirüs vakalarının artmasına bağlı olarak yoğun çalışmaya başlamış ve iş yükleri daha da artmıştır. Bu nedenle pandemi sürecinde sağlık profesyonelleri topluma oranla hastalık bulaş riski ve ölüm riskleri çok daha fazladır. İlk zamanlarda COVID-19'un ne olduğu, tedavi, süresinin bilinmediğinden hastalık bulaş riski ve ölüm korkusu çok fazla iken, çalışmaların yapılması, tedavi, aşı ve rehberlerin geliştirilmesi korkunun zamanla azalmasına neden olmuştur. Bakım verici rolü ile öne çıkan ebe- hemşireler hastayla daha fazla aynı ortamda zaman geçirdiği için enfeksiyon bulaş risklerini artırmaktadır. Koronavirüse yakalanma korkusu nedeniyle hasta ile aynı ortamda fazla kalmaması, hızlı bir bakım vermesi, bir odada birden çok hasta ve refakatçinin olması ebe ve hemşirelerin bakım verme kalitesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Sonuç olarak enfeksiyon bulaş korkusu bakım kalitesini düşürebilmektedir. Araştırmada ebe ve hemşirelerin koronavirüs fobilerinin benzer olduğu, COVID-19 fobisinin ebelerde bakım davranışlarını etkilemedi, hemşirelerde ise bakım davranışını negatif yönde etkilediği bulundu. Çalışmanın yapıldığı hastanede ebeler sadece kadına bakım verilen birimlerde çalışmaktaydı, bu birimlere refakatçiler alınmaktaydı. Hemşireler ise refakatçilerin alındığı (bir veya daha fazla refakatçi) ve sirkülasyonun çok yoğun olduğu (aciller gibi) birimlerde çalışmaktaydı. Hasta ve hasta yakının fazla olduğu alanlarda mesafenin korunamaması, yoğun çalışma, fazla hastaya bakım vermeye bağlı olarak hastalık kapma riski de artmakta ve hasta bakım kalitesini düşürmektedir. Tüm sağlık politikaları pandemi dönemlerine hazırlıklı olmalı ve sağlık profesyonelleri virüsten korunmalıdır. Sağlık personeline bulaşıcı hastalıkla mücadele ile ilgili düzenli aralıklarla etkin eğitimler verilmelidir. Sahada çalışan sağlık profesyonellerinin sayısı artırılmalıdır. Virüsle mücadelede halk bilinçlendirilmeli hastaneleri gereksiz kullanımı engellenmelidir. Ebe ve hemşirelerin mesai saatleri düzenlenmeli ve pandemi döneminde azaltılmalıdır. Pandemi süreçlerinde hastanelerde gereksiz yoğunluk engellenmelidir. COVID-19 pandemisi döneminde sağlık kurumlarında ebe ve hemşire sayısı yeterli düzeye getirilmeli böylece hasta bakım kalitesi ve hasta memnuniyeti artacaktır. Sonuç olarak sağlık kurumlarının genel hizmet kalitesi artacaktır.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür

Yazarlar çalışmaya katılmayı kabul eden tüm ebe ve hemşirelere teşekkür eder.

Finansal Destek

Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Etik Komite Onayı

Adıyaman Üniversitesi Girişimsel Olmayan ve Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır (Numara: 2021/03-22, Tarih: 16.03.2021).

Bilgilendirilmiş Olur

Çalışmaya katılan ebe ve hemşirelerden onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış bağımsız.

Yazar Katkıları

N.Ö.: Tasarım, Metodoloji, Verilerin Toplanması, Eleştirel İnceleme, Makalenin yazımı, Son okuma

S.A.Ö.: Veri analizi, Eleştirel İnceleme, Makalenin Yazımı

S.T.: Verilerin Toplanması, Eleştirel İnceleme, Makale yazımı

İ.H.B.: Tasarım

Kaynaklar

- Ahorsu, D. K., Lin, C.Y., Imani, V. I., Saffari, M., Griffiths, M.D., & Pakpour, A. H. (2020). The fear of COVID-19 scale: development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 27, 1–9. <https://dx.doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>.
- Aksoy, Y. E., & Koçak, V. (2020). Psychological effects of nurses and midwives due to COVID-19 outbreak: The case of Turkey. *Archives of Psychiatric Nursing*, 34(5), 427–433. <https://dx.doi.org/10.1016/j.apnu.2020.07.011>
- Arpaci, İ., Karataş, K., & Baloğlu, M. (2020). The development and initial tests for the psychometric properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S). *Personality and Individual Differences*, 164, 110108. <https://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2020.110108>
- Arslan, B. O., Batum, Ö., Varol, Y., Şenel, E., & Uçar, Z. Z. (2021). COVID-19 phobia in healthcare workers: a cross-sectional study from a pandemic hospital. *Tüberk Toraks*, 69(2), 207-216. <https://dx.doi.org/10.5578/tt.20219810>
- Bakioğlu, F., Korkmaz, H., & Ercan, O. (2021). Fear of COVID-19 and positivity: mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 2369–2382. <https://dx.doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>
- Bonanad, C., Blas, S. G., Santabalbina, F. J. T., Villanueva, P. D., Ayesta, A., Forés, J. S., Vidán, M. T., Solé, F. A., & Sellés, M. M., (2020). Coronavirus: la emergencia geriátrica de 2020. Documento conjunto de la Sección de Cardiología Geriátrica de la Sociedad Española de Cardiología y la Sociedad Española de Geriatria y Gerontología. *Revista Española de Cardiología*, 73(7), 569–576. <https://dx.doi.org/10.1016/j.recesp.2020.03.027>
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Orman, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*, 395(10227), 912–920.
- Cerit, B., & Coşkun, S. (2018). Hasta ve hemşirelerin hemşirelik bakım kalitesine ilişkin algıları. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 9(2), 103-109. <https://dx.doi.org/10.18663/tjcl.380674>
- Chen, P., Mao, L., Nassis G. P., Harmer, P., Ainsworth, B. E., & Li, F. (2020). Coronavirus disease (COVID-19): The need to maintain regular physical activity while taking precautions. *Journal of Sport and Health Science*, 9(2), 103–104. <https://dx.doi.org/10.1016/j.jshs.2020.02.001>
- Choi, K. R., & Jeffers, K. S. (2020). Nursing and the novel coronavirus: Risks and responsibilities in a global outbreak. *Journal of Advanced Nursing*, 76, 1486–1487. <https://dx.doi.org/10.1111/jan.14369>
- Delibaş, L. (2021). COVID-19 fobisi ve endişe şiddeti; Meslek yüksekokulu örneği. *Hastane Öncesi Dergisi*, 6(2), 201-212.
- Diñç, L. (2009). Hemşirelik hizmetlerinde etik yükümlülükler. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 40(2), 113-119.
- Dörttepe, Z. Ü., Hoşgör, H., & Sağcan, H. (2021). The effect of covid-19 phobia on perceived stress: the sample of prehospital emergency care professionals. *Journal of Academic Value Studies*, 7(1), 31-40.
- Erenoğlu, R., Can, R., & Tambağ H. (2019). Hemşirelik bakım davranışları ve bakım davranışları ile ilgili faktörler; doğumevi örneği. *Sağlık ve Toplum*, 29(1), 79-88.
- Gül, Ş. (2015). *Bakım kavramının analizi: Hemşirelerin ve Hastaların Bakım Kavramına İlişkin Algılarının İncelenmesi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Huang, C., Wang Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., ...& Cao, B. (2020) Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet*, 395, 497-506.
- Islam, S. U., Doza, M. B., Khan, R. M., Haque, M. A., & Mamun, M. A. (2020). Exploring COVID-19 stress and its factors in Bangladesh: a perception-based study. *Heliyon*, 6(7), e04399. <https://dx.doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04399>
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y. Cai, Z., Hu, J., Wei, N., ... & Hu, S. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA*, 3(3), e203976. <https://dx.doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.3976>
- Labrague, L. J., & DeLos-Santos, J. A. A. (2020). Fear of Covid-19, psychological distress, work satisfaction and turnover intention among frontline nurses. *Journal of Nursing Management*, 29, 395–403. <https://dx.doi.org/10.1111/JONM.13168>
- Magaña, L. M., Lee, S. A., Castellanos, I. M., Gutierrez, C. J., Venegas, J. M., Moral, A. M., & Jobe, M. C. (2020). Coronaphobia among healthcare professionals in Mexico: A psychometric analysis. *Death Studies*, 46(2), 280-289. <https://doi.org/10.1080/07481187.2020.1808762>
- Rahman, S. (2021). Tıp fakültesi öğrencilerinin COVID-19 fobi durumlarının değerlendirilmesi, *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 35(1), 68-73.
- Tuncay, F. E., Koyuncu, E., & Özel, S. (2020). Review of protective and risk factors affecting the psychosocial health of healthcare workers in pandemics. *Ankara Medical Journal*, 2, 488–501. <https://dx.doi.org/10.5505/amj.2020.02418>
- Wolf, Z., Giardino, E., Osborne, P., & Ambrose, M. (1994). Dimensions of nurse caring. *Journal of Nursing Scholarship*, 26(2), 107-111. <https://dx.doi.org/10.1111/J.1547-5069.1994.TB00927.X>
- Worldometer (2022). COVID-19 coronavirus pandemic. <https://www.worldometers.info/coronavirus/> adresinden erişildi. Erişim tarihi: 08.01.2022.
- Wu, Y., Larrabee, J. H., & Putman, H. P. (2006). Caring behaviors inventory: a reduction of the 42-item instrument. *Nursing Research*, 55(1), 18-25. <https://dx.doi.org/10.1097/00006199-200601000-00003>
- Yayla, A., & İgin, V. E. (2021). The relationship of nurses' psychological well-being with their coronaphobia and work-life balance during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Journal of Clinical Nursing*, 30(21-22), 3153-3162. <https://dx.doi.org/10.1111/jocn.15783>.
- Zhu, N., Zhang, D., Wang W., Li X., Yang, B., Şarkısı, J., ... & Tan, W. (2020). A novel coronavirus from patients with pneumonia in China, 2019. *New England Journal of Medicine*, 382(8), 727–733. <https://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa2001017>.